

Veronika Křížová

Alois Mrštík

Poprad

Črta Poprad je součástí cestopisného souboru Hore Váhom. Soubor vyšel v roce 1919.

Hlavní dějovou linií tvoří v první části cesta na Poprad a druhá část je věnována samotnému Popradu. Děj vrcholí západem slunce nad Popradem. Vypravěč je součástí skupiny cestujících, jedoucích vlakem do Popradu. Viděnou přírodu líčí s nadšením, snad až vášní. Svou náklonnost ke Slovensku vyjadřuje nejen prostřednictvím líčení přírodních krás, ale i častými odbočkami.

Odbočky nám připomínají v krátkých příbězích významné slovenské osobnosti, nebo jen přibližují viděné situace, jimž je autor svědkem. V odbočkách se Mrštíkovi daří živě vylíčit osud vybrané osobnosti, samozřejmě ze svého úhlu pohledu. Nejrozsáhlejší odbočku věnuje příběhu Jánošíka.¹ Ráz přírody podle autora určuje lidskou povahu a lidé svá přírodní božstva dlouho uctívali.² Kromě hrdinského mýtu vkládá spisovatel anekdotické vyprávění, jako například výjev viděný cestou vlakem. Cestující dámě vypadne kapesníček, ve snaze gentlemanky jej přinést zpět se muž vrhá z rozjíždějícího se vlaku a sám pak zůstává na stanici.³

Vyprávění působí na zrak, často se objevují materiály jako zlato⁴ a barvy jako bílá⁵, temná zeleň, žloutnoucí len⁶ apod. Dynamičnost textu podtrhuje v prvním oddílu časté užití pohybových sloves jako řítit se, přelíval, hnal se apod. Kromě češtiny používá Mrštík také slovenské výrazy. Přímá řeč přispívá i k beletrizaci díla: “Chmáry se tratiá, Reamur sa vrší -- Nuž jed'te, budě čas --”, jak radí turistům myslivec vracející se z ranního čekání.⁷

¹ Jánošíka vidí jako nedoceneného hrdinu s nešťastným osudem: “Tu na čakaně, za žebro, na hák pověšen, našel svou smrt orel Tater, zbojnický rek Jánošík. Až na Moravu zalétla jeho křídla a pány bil, pánům bral, chudé mstil a chudým dával, křivdy napravoval a nešťastné chránil... A to byl velký, Jano, velký hřích -- Za ten jako psa tě pověsili na čakan! -- Sám studen kdysi, studentům sukna od buku k buku odměřoval za to, že chlapcům jeho z výše skal a v chrámech hvozdů staletých hlásali slovo Kristovo. Boháčům bral Kremnické dukáty a zlato rozhazuje mezi chudinu domácím pomáhal i cizím a nejvíc panstvem bité Slovači --- Když dupnul, v žule stopa po něm zůstala a když i pod šibenici stál, před popravou ještě čtyřikrát si ji obhajduchoval, ač “tricat’ pät funtov železa na svojich nohách mal...” Poprad. MRŠTÍK, Alois. *Hore Váhom*. Vydání první. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1919, s. 122–131. ISBN 1-44961. s. 124.

² Pohanská božstva připomíná mýtem nejvyššího boha Peruna a dalších nadpřirozených postav: “... tu v bouřích řval hněvný Paromův hlas, tu kdysi rejdiště bývalo tatranských víl, bosorek, vodních panenek, ozrut a mátoh, slibek mladých i starých strig - tu Runy - paní zemné hlídaly pole diamantová, a Kovlad, skalní duch střehl zde skryté poklady...” Ibid. 129-130.

³ Vtipný příběh podává Mrštík v rozsahu jednoho odstavce: “Z kteréhosi okénka slétl ženský šáteček. Jak motýlek ploval vzduchem podél rozjíždějícího se vlaku a z vozu deset rukou vylítlo za vonným tím hadýrkem. Na zem s vozu mžikem převalil se jeden z nich. Šáteček měl, ale zůstal na stanici. Jen smích mu zůstal odměnou.”

Ibid. s. 126.

⁴ Ibid. 122.

⁵ Ibid. 122.

⁶ Ibid. 123.

⁷ Ibid. 122.

Věty zvolací⁸, přímá řeč, přerušení signalizovaná pomlčkami vyvolávají dojem mluveného textu.

Příroda je tu pojímána jako divadlo⁹ a personifikována: “zdravými zuby jen cikánská tak zasvítí tvář - jak svými trháky se zašklebilo Sidorovo”¹⁰, “hrdě a vážně přelíval své vlny těžký Váh”¹¹, divoké útvary vyceněných skal¹². Personifikované popisy přírodních jevů přispívají k poetičnosti textu.

Cestopisná tvorba Aloise Mrštíka se pohybuje mezi dokumentární a uměleckou literaturou. Způsobem použití prostředků literatury dokumentární míří spíš k pólu literatury krásné.

Pramen:

Poprad. MRŠTÍK, Alois. *Hore Váhom*. Vydání první. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1919, s. 122–131. ISBN 1-44961.

⁸ Zvolací věty oživují text a potvrzují nadšení cestovatele: “Svatý Mikuláš! Jaký ubohý, jaký slavný a přece smutný kraj!” Ibid. s. 123.

⁹ Explicitně je příroda přirovnávána k divadlu: “Jaké to nesmírné, svým kamenným tichem mrtvé, svou skutečností živé, svou velebností nezapomenutelné divadlo duši lidskou ohromující přírody!” Ibid. s. 128.

¹⁰ Ibid. s. 122.

¹¹ Ibid. s. 122.

¹² Ibid. s. 126.